نگاه

ایران و توافق مکه

دیپلماسی و راهبرد عبور از انزوا

صادق زنگنه: روز جمعه، پایتخت عربستان سعودی میزبان رویدادی بود که می‌تواند معادلات امنیتی منطقه را تحت تأثیر قرار دهد. بن سلمان، اردوغان و شهباز شریف توافق‌نامه دفاعی سه‌جانبه‌ای را امضا کردند که سه قدرت منطقه را در یک چارچوب امنیتی مشترک موسوم به «توافق دفاعی مشترک مکه» گرد هم آورد. این ائتلاف، تلاقی سه نیروی استراتژیک است: عربستان سعودی به‌عنوان بزرگ‌ترین تأمین‌کننده انرژی جهان، پاکستان به‌عنوان تنها قدرت هسته‌ای جهان اسلام و ترکیه با در اختیار داشتن دومین ارتش بزرگ ناتو و صنعتی رو به رشد در حوزه دفاعی. در پیش‌نویس منتشرشده توافق مکه، بارها تأکید شده که این توافق، ماهیتی تدافعی دارد، هیچ کشور خاصی را هدف قرار نمی‌دهد، جبهه‌ای تهاجمی نیست و راه‌های گفت‌وگو را نمی‌بندد؛ اما واکاوی روان‌شناختی و دیپلماتیک این متون، پیام متفاوتی را مخابره می‌کند. بیانیه وزارت خارجه پاکستان که به صراحت از «بازدارندگی جمعی» سخن می‌گوید، رویکردی مبتنی بر مدل ماده ۵ پیمان ناتو را که در آن حمله به یک عضو، به مثابه حمله به تمامی اعضا تلقی خواهد شد، گوشزد می‌کند. تکرار گزاره‌های «سلبی» و اطمینان‌بخش در متن این توافق، در واقع پاسخی است به «معمای امنیت» در منطقه، پس از رویارویی‌های اخیر ایالات متحده و اسرائیل با ایران. ایران با نمایش قدرت خود در این آوردگاه، نشان داد که از ظرفیت تغییر توازن قوا برخوردار است و توانسته از یک جنگ تمام‌عیار با دست پر بیرون بیاید. همین امر، زنگ خطر را برای کشورهای همسایه به صدا درآورده است. در واقع، این ائتلاف یک موازنه پیشگیرانه (Preemptive balancing) از سوی کشورهایی است که تلاش می‌کنند سپری امنیتی برای خود دست‌وپا کنند، برای روزی که احتمالا سطح تخاصم واشنگتن با تهران کاهش یابد و ایران به هژمون بلامنازع منطقه تبدیل شود. در ایران، این رویداد با واکنش‌هایی عموما محتاطانه همراه بوده است. جریان‌های هیجان‌زده و شعارمحور، این اقدام را «گدایی امنیت» یا «آویزان‌شدن به متحدان آمریکا» تفسیر کرده‌اند؛ اما مواردی هم دیده می‌شود که با ادبیاتی حرفه‌ای به موضوع پرداخته‌اند. حسام‌الدین آشنا با نگاهی ساختاری در شبکه اجتماعی ایکس اشاره می‌کند که این توافق، قواعد پیرامونی جنگ را تغییر می‌دهد. به باور او، اثر فوری این پیمان «کاهش کارایی تهدید علیه کشورهای خلیج فارس و افزایش احتمال ورود ترکیه و پاکستان به منازعه در صورت حمله به عربستان است» و اثر ساختاری آن، «ایجاد هسته‌ای برای یک نظم امنیتی جدید با محوریت ریاض، آنکارا و اسلام‌آباد» خواهد بود. در سطح منطقه‌ای نیز، این ائتلاف با مواضع تندی روبه‌رو شده است. رئیس شورای عالی سیاسی یمن به کشورهای عضو هشدار داده: «هر طرفی که بخواهد در تجاوز و محاصره ۱۲ساله عربستان علیه یمن مشارکت کند، متجاوز محسوب می‌شود». این موضع‌گیری‌ها نشان از حساسیت بالای این ائتلاف در تغییر معادلات نظامی منطقه دارد. اکنون پرسش اساسی این است: ایران چگونه باید در برابر این بلوک‌بندی جدید که پتانسیل تبدیل‌شدن به یک اهرم فشار را دارد، کنشگری کند؟ علم روابط بین‌الملل و رئالیسم سیاسی به ما می‌آموزد که عرصه سیاست خارجی، جایگاه اخلاقیات محض، عرفان و شعر نیست؛ بلکه میدان تأمین منافع ملی و حفظ امنیت کشور است. یکی از مؤثرترین راهبردهای دیپلماتیک برای خنثی‌سازی یک ائتلاف بالقوه تهدیدآمیز، «عضویت در آن» و تغییر مسیر آن از درون است. مقامات ترکیه اعلام کرده‌اند که «عضویت در این توافق برای سایر کشورهای منطقه نیز باز است». این همان پنجره فرصتی است که می‌تواند باطل‌السحر این اتحاد سه‌گانه باشد. درخواست پیوستن ایران به این تفاهم‌نامه، ابتکار عمل را در دست تهران قرار می‌دهد. با این اقدام جسورانه، ایران خود را نه به عنوان «دشمنی در برابر یک ائتلاف»، بلکه به عنوان «ستون ثبات‌ساز و حافظ امنیت منطقه» تعریف می‌کند و به طور عملی، توجیه وجودی این پیمان علیه خود را از بین می‌برد. خوشبختانه به نظر می‌رسد زعمای سیاست خارجی کشور نیز با این نگاه عمل‌گرایانه همسو هستند. توییت اخیر سید عباس عراقچی به زبان انگلیسی، هرچند بدون نام‌بردن مستقیم از این توافق، حاوی کدهایی دیپلماتیک و هوشمندانه است. عراقچی با تأکید بر اینکه «نیروهای مسلح ایران اقتدار خود را در برابر پیشرفته‌ترین نیروی نظامی جهان ثابت کرده‌اند»، جایگاه بازدارنده ایران را تثبیت می‌کند، اما در ادامه می‌افزاید: «هنگامی که مسلمانان در کنار یکدیگر متحد باشند، می‌توانند در برابر هر چالشی بایستند. زمان آن فرا رسیده است که برادری واقعی را در پیش گیریم». این پیام، دعوت‌نامه‌ای آشکار برای ترتیبات امنیتی درون‌زا و مشترک با همسایگان است. در روال پرآشوب خاورمیانه، انسجام ملی در داخل و دیپلماسی پیش‌دستانه در خارج، بقا و توسعه هر کشوری را تضمین می‌کند. ائتلاف «ریاض، آنکارا و اسلام‌آباد» نباید در تهران صرفا به عنوان یک تهدید نگریسته شود، بلکه باید آن را بستری برای آزمون انعطاف‌پذیری دیپلماتیک ایران دانست. اگر جریان‌های ضد دیپلماسی اجازه دهند عقلانیت و خردورزی در مسیر درست خود حرکت کند، ایران می‌تواند با ورود سیاست‌مدارانه به این‌گونه توافقات، نه‌تنها سایه هرگونه تهدیدی را دور کند، بلکه معماری نظم جدید خاورمیانه را با مشارکت مستقیم خود رقم بزند.

جنگ؛ انتخاب نتانیاهو یا محاسبه ترامپ؟

نقش ایران در معادله جدید

رضا فضلعلی
دکترای علوم سیاسی

احتمالا یکی از بیشترین سفرهای نتانیاهو به واشینگتن در دوره دوم ریاست‌جمهوری ترامپ بوده است که بدون شک در آخرین دیدار برخلاف گذشته هرکدام از دو طرف به دنبال کاهش چالش‌هایی به‌ویژه در حوزه داخلی بوده‌اند که در قسمت‌هایی اگر نگوییم اهدافشان متضاد بوده، حداقل یکی نبوده است. ترامپ معامله‌گر بزرگ که در یک روز به‌راحتی چندین توییت و مصاحبه متناقض را از او می‌بینیم، با هزینه‌های فراوان داخلی در کنار فشارهای بین‌المللی در سه جنگ، هم‌زمان با مذاکره در بیش از پنج ماه که احتمالا تعداد آن نیز افزایش خواهد یافت، به‌جز فضای مجازی که همه‌چیز را در ایران نابود کرده، دستاوردی ملموس که بخواهد به عنوان پیروز میدان ارائه دهد، نداشته است. به همین علت مجبور شد چندین بار به شکل‌های مختلف آشکارا اعلام کند که اسرائیل بدون حمایت همه‌جانبه آمریکا الان دیگر وجود خارجی نداشت. از جهتی نیز او به دنبال آن است که ایران را در رقابت با رقبا در یارکشی‌های احتمالی آینده حفظ کند، در حالی که فشار افکار عمومی در داخل را نیز نمی‌تواند بیش از این بدون دستاورد اقتصادی و سیاسی، در عین نبود یکپارچگی نگاه مدیران پنتاگون در یک جنگ تمام‌عیار منطقه‌ای و پرهزینه در برابر ایران نگه دارد. از سوی دیگر جایگاه نتانیاهو در آستانه انتخاباتی سراسری که کمتر از سه ماه آینده است بین افکار عمومی اسرائیل به هیچ عنوان قابل اطمینان نیست، به همین علت او برای رضایت رأی‌دهندگان به دنبال دستاوردی کم‌هزینه در کوتاه‌مدت، مانند ترور و جنگ تمام‌عیار در کنار ایالات متحده با ایران است تا در انتخابات به عنوان پیروز میدان حرفی برای گفتن داشته باشد.

اما در حال حاضر راهکار ترامپ، فشار برای تغییر محاسبه در تصمیمات ایران در پشت میز مذاکره برای تحمیل توافقی همراه با فشارهای نظامی است. به همین علت او ترکیب افزایش تحریم، محاصره دریایی، جنگ نه‌چندان گسترده و فراگیر، که هریک برای اعمال قدرت و افزایش فشار با هزینه کمتر و امتیاز بیشتر برای خود در جهت تغییر رفتار و معادله قدرت و تحمیل هزینه بیشتر برای تهران را نه به عنوان ابزاری نظامی، بلکه به منزله ابزار پشتیبان مذاکره، در کنار یکدیگر، بدون هیچ مشکلی انتخاب کرده است. بر این اساس شواهد نشان می‌دهد در جنگ چهارم احتمالی، هدف مدیریت و کاهش ساختار توان نفوذ و موازنه قدرت سیاسی و امنیتی ایران و نظم منطقه‌ای مورد نظرش در فرداهاست، نه اشغال سرزمینی برای ماندگاری.

اما چالش‌های ایران: گروهی به دنبال ادامه تقابل و عدم تعامل و مذاکره هستند، برخی نیز از عادی‌سازی و رفع سوءتفاهم‌ها و جلوگیری از هزینه‌های سنگین جنگ و مدیریت بحران حمایت می‌کنند. همان‌گونه که در یادداشت «فتح خاک یا فتح محاسبات» در سوم مرداد ۱۴۰۵ در همین روزنامه «شرق» بیان شد، نبرد اصلی؛ جنگ موشک‌ها یا هسته‌ای‌شدن نیست، هدف هر دو طرف افزایش سطح فشارها در راستای اجبار در پذیرش خواسته‌های یکدیگر در محاسبه برای نشان‌دادن هزینه درگیری کمتر برای خود و افزایش هزینه برای طرف مقابل در مذاکرات احتمالی آینده است. بنابراین با توجه به شرایط منطقه، اقتصاد داخلی و فشارهای بین‌المللی، فضای تصمیم‌گیری و تغییر در محاسبه برای طرفین محدودتر شده است.

بدون تردید در حالی که ایران هرگز جنگ‌طلب نبوده، اما ملت ایران با هر تفکری در کنار نیروهای نظامی و امنیتی در مقابل اشغال و تجزیه کشور ایستاده و خواهد ایستاد. اما باید توجه داشته باشیم که دشمن، ما را در یک غرور کاذب که کلا پیروز جنگ هستیم، برای اهدافی مانند شکست انسجام درونی ملت یا هر چیز دیگری که هنوز نمی‌دانیم قرار ندهد. ازاین‌رو مذاکره‌ای شرافتمندانه همراه با مقاومت برای پایان‌دادن به این دور باطل جنگ و مذاکره بنا بر نظر رهبر شهید لازم است. اما فراموش نکنیم، جامعه با انواع کمبودها مواجه است؛ رکود اقتصادی، تعدیل نیروهای کار، کاهش ارزش پول ملی و دلار نزدیک به ۲۰۰ هزار تومان، پرداخت‌نشدن مابه‌التفاوت حقوق دو ماه اول امسال بازنشستگان تأمین اجتماعی نسبت به سال گذشته، اجبار در کاهش سهمیه بنزین یارانه‌ای و احتمال افزایش قیمت بنزین آزاد، به‌موقع پرداخت‌نشدن حقوق استادان دانشگاه‌ها یا بنا بر اعلام بنیاد مسکن فقط در بوشهر به هشت‌هزارو ۴۵۶ واحد مسکونی و تجاری طی جنگ خسارت وارد شده، نمونه‌های آشکار واقعیت‌های این چند روزه هستند. بنابراین از نگاه نویسنده اگر همین امروز ترامپ و یارانش بدون هیچ دستاوردی به خانه برگردند، آیا کسانی که مذاکره را خیانت می‌دانند، باز هم با تحریم‌های موجود می‌توانند این حجم از خسارات مادی و معنوی تحمیلی را جبران کنند؟ چرا برخی زمانی که اسم آتش‌بس یا تفاهم‌نامه به میان می‌آید، آن را «راهبرد تسلیم» یا «بزک‌کردن» مذاکره و «تضعیف میدان» و توان داخلی و زیر سؤال بردن اقتدار ملی می‌نامند.

در حالی که ترامپ شاید به صورت علنی اعلام نکرده که پس از قبول این‌همه هزینه، بهتر بود برجام را پاره نمی‌کرد؛ ایران نیز باید تا دیر نشده و اجماعی منطقه‌ای یا جهانی شکل نگرفته، و بر مبنای عقلانیت و منافع جمعی در جهت وفاق همگانی، با نگاه به نتیجه عملکرد و تصمیمات گذشته، برای امید واقعی به جامعه‌ای خسته از درگیری‌های روزمره به آینده‌ای روشن در جهت افزایش اعتماد عمومی و تأمین منافع سرزمینی قدم بردارد. آری، تمامی جنگ‌ها روزی به پایان رسیده است، سیاه‌نمایی نکنیم، مذاکره نماد روشنی از اراده برای تعاملی سازنده و احترام متقابل است.

در رثای شهدای دیپلمات مزارشریف

دیپلمات‌هایی که تا آخرین لحظه بر عهد خود با ایران ایستادند

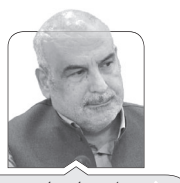

علیرضا رجائی*

هفدهم مرداد، تنها روز خبرنگار نیست؛ این روز یادآور یکی از تلخ‌ترین و در عین حال پرافتخارترین صفحات تاریخ دیپلماسی جمهوری اسلامی ایران است؛ روزی که هشت دیپلمات ایرانی و یک خبرنگار، در سرکنسولگری جمهوری اسلامی ایران در مزارشریف، در راه انجام مأموریت و دفاع از حرمت پرچم و نام ایران، مظلومانه به شهادت رسیدند. ۲۸ سال از آن واقعه تلخ می‌گذرد، اما نام و یاد ناصر ریگی، نورالله نوروزی، کریم حیدریان، رشید پاریاو فلاح، حیدرعلی باقری، محمدعلی قیاسی، مجید نوری نیارکی، محمدناصر ناصری و محمود صارمی همچنان در حافظه تاریخی ملت ایران زنده است. شهدای مزارشریف، صرفا قربانیان یک حادثه تروریستی نبودند؛ آنان سربازان بی‌سنگر جمهوری اسلامی ایران در جبهه دیپلماسی بودند. دیپلمات‌هایی که سلاح‌شان نه تفنگ، بلکه پرچم ایران، اعتبار جمهوری اسلامی و مسئولیتی بود که در برابر ملت خود برعهده داشتند.

در شرایطی که شهر مزارشریف سقوط کرده بود و فضای شهر در اختیار نیروهای مسلح قرار داشت، آنان می‌توانستند امنیت شخصی خود را بر مأموریت‌شان مقدم بدانند؛ اما تا آخرین لحظه در محل مأموریت باقی ماندند. آنان می‌دانستند که دیوارهای سرکنسولگری، تنها دیوارهای یک ساختمان نیست؛ حریم جمهوری اسلامی ایران و نماد حاکمیت و عزت یک ملت است. رشادت آنان در همین نقطه معنا پیدا می‌کند. دیپلمات، در خط مقدم دیپلماسی قرار دارد؛ اما گاهی دیپلماسی نیز به خط مقدم ایثار تبدیل می‌شود. شهدای مزارشریف نشان دادند که تعهد دیپلماتیک، هنگامی که با ایمان، مسئولیت‌پذیری و وطن‌دوستی همراه شود، می‌تواند به مرتبه‌ای از فداکاری برسد که فاصله‌ای با ایثار رزمندگان در میدان نبرد ندارد. آنان در برابر خشونت سر فرود نیاوردند و تا آخرین لحظه بر عهد خود با ایران ایستادند. خون این شهیدان، سند مظلومیت دیپلماسی ایران و در عین حال سندی از شجاعت و پایمردی فرزندان این سرزمین است. مزارشریف برای ما فقط نام یک شهر نیست؛ نماد سنگری است که دیپلمات‌های ایرانی در آن جان خود را برای صیانت از پرچم جمهوری اسلامی ایران فدا کردند. امروز، پس از گذشت سال‌ها، وظیفه ما فقط گرامیداشت نام این شهیدان نیست؛ بلکه باید نسل جدید بداند که خدمت دیپلماتیک نیز می‌تواند میدان ایثار، مسئولیت و فداکاری باشد. دیپلمات ایرانی در هر نقطه از جهان، نماینده یک ملت است و پرچمی را بر دوش دارد که حرمت آن با جان‌فشانی فرزندان این سرزمین حفظ شده است.

هفدهم مرداد، در کنار یاد شهید محمود صارمی، باید با احترام و افتخار از هشت دیپلمات شهید مزارشریف نیز یاد کنیم؛ مردانی که در یکی از دشوارترین لحظات تاریخ افغانستان، سنگر دیپلماسی را ترک نکردند و نام خود را در دفتر افتخارات دیپلماسی جمهوری اسلامی ایران ثبت کردند. امروز در برابر عظمت آنان سر تعظیم فرود می‌آوریم و با خانواده‌های معظم این شهیدان و جامعه بزرگ دیپلماتیک کشور تجدید عهد می‌کنیم که رشادت، وفاداری و ایستادگی آنان هرگز فراموش نخواهد شد. روح بلند شهدای مزارشریف شاد و یادشان جاودان باد. هفدهم مرداد؛ روز پاسداشت خبرنگار و یادآور حماسه دیپلمات‌های شهید مزارشریف گرامی باد.

*** عضو شورای‌عالی و رئیس کمیسیون حقوقی و روابط تشکل‌های شاهد و ایثارگر**

یادداشت

پیمان دفاعی مکه

ادامه از صفحه اول

این رویکرد نشان می‌دهد که ریاض دیگر تنها بر تضمین‌های امنیتی ایالات متحده تکیه نمی‌کند و با تکیه بر توان اقتصادی خود در پی تنوع‌بخشی به شرکای راهبردی خود و تعدد شبکه‌های پوشش امنیتی است. اگر این روند ادامه یابد، دست‌کم سه پیامد مهم قابل تصور خواهد بود. نخست، شکل‌گیری نوعی بازدارندگی جمعی در منطقه است که هزینه هرگونه درگیری گسترده را برای همه طرف‌ها افزایش می‌دهد. دوم، حرکت تدریجی به سوی معماری امنیتی با مشارکت بیشتر بازیگران منطقه‌ای؛ نظمی که در آن کشورهای منطقه نقش فعال‌تری در دفاع و تأمین امنیت خود ایفا کنند. سوم، افزایش هماهنگی سیاسی و نظامی میان کشورهای عضو در قبال بحران‌هایی مانند یمن، دریای سرخ و امنیت خطوط انتقال انرژی. در این میان، جایگاه و موضع‌گیری ایران نیز اهمیت ویژه‌ای دارد. تهران همچنان یکی از مهم‌ترین بازیگران معادلات امنیتی غرب آسیاست و طبیعی است که هر آرایش جدید امنیتی، خواه ناخواه، با درنظرگرفتن نقش و ظرفیت‌های جدید ایران طراحی شود. در عین حال، تداوم گفت‌وگوهای منطقه‌ای و پرهیز از تبدیل رقابت‌ها به تقابل نظامی، همچنان ضرورتی اجتناب‌ناپذیر برای همه بازیگران به‌خصوص ایران خواهد بود. از سوی دیگر، این تحولات می‌تواند بر روندهای برون‌زای پیشین، از جمله پیمان ابراهیم و عادی‌سازی روابط برخی کشورهای عربی و اسلامی با اسرائیل نیز تأثیر منفی بگذارد. در شرایطی که همکاری دفاعی میان درون‌زای کشورهای اسلامی اهمیت بیشتری پیدا کند، به احتمال زیاد برخی اولویت‌های پیشین کشورهایی همچون امارات، کویت و بحرین نیز بازتعریف شوند و دولت‌های منطقه در انتخاب شرکای امنیتی خود ملاحظات جدیدی را مدنظر قرار دهند.

در نهایت، صرف‌نظر از اینکه این ابتکار تا چه اندازه عملیاتی و پایدار خواهد بود، یک واقعیت قابل مشاهده است: غرب آسیا در حال ورود به مرحله‌ای جدید از بازآرایی امنیتی است. ائتلاف‌های سنتی به تدریج در حال تغییرند، ملاحظات امنیتی بیش از گذشته بر تصمیمات سیاسی سایه افکنده‌اند و دولت‌های منطقه تلاش می‌کنند با ایجاد شبکه‌های متنوع همکاری، خود را برای آینده‌ای آماده کنند که بیش از هر زمان دیگری با عدم قطعیت همراه است. از این منظر، «پیمان مکه» را می‌توان یک «پیش‌لرزه» جدی در ژئوپلیتیک منطقه و نه صرفا یک توافق موقت دفاعی دانست. باید این پیمان را نشانه‌ای از آغاز پوست‌اندازی نظم امنیتی منطقه دانست؛ نظمی که موفقیت یا ناکامی آن، به میزان توانایی بازیگران و ابتکار در ایجاد توازن میان بازدارندگی، همکاری و گفت‌وگو بستگی خواهد داشت.

جدول ۵۳۷۹ طراح: بیژن گورانی

افقی:

۱- حیوان معروف ترکیه- مرکز شهرستان بهمئی در کهگیلویه‌وبویراحمد ۲- نوعی طاق در فضای معماری- انتحار- ریه ۳- ندا دهنده- ظرف جوشاندن آب- عالم وهم و خیال ۴- صرفه‌جویی در مصرف آن یک وظیفه ملی است- ورم- ترک‌بند ۵- شیوه و روش- منافق- عایق حرارت و رطوبت ۶- کارکشته- قدرت و توان- نوعی پخت برنج ۷- سلسله هخامنشیان با فرمانروایی او آغاز شد- رمانی از کامیلو خوزه سلا، شاعر و نویسنده اسپانیایی- ضمیری انگلیسی ۸- برنج پوست‌نکنده- وسیله کمک‌حرکتی کودکان نوپا- مردد ۹- کیف انگلیسی- آرایش‌شده- خبرگزاری قرآنی ایران ۱۰- کماندار ایرانی- مثل ماه- رابطه خویشاوندی آبا و اجدادی ۱۱- شهری در استان کرمان- از برادران حضرت یوسف (ع)- پرچم ۱۲- اخمو- بخش هلالی انتهای ناخن- خاندان ۱۳- سلوک در راه نیل به حقیقت- ته‌نشست- سبیل ۱۴- سودای ناله- تکان‌خوردن- دختر کوروش هخامنشی ۱۵- ارتش قدیم- به عناصر گروه هجدهم جدول تناوبی می‌گویند.

عمودی:

۱- فاقد شهرت و اهمیت- پارچه‌ای با خاصیت ارتجاعی- مقابل جفت ۲- چشم و هم‌چشمی- متنافر- رمانی نوشته رضا امیرخانی ۳- مدور- پهلوان افسانه‌ای آذری- سرسری ۴- ترانه- از محلات قدیمی شمال تهران- بیماری اختلال عمل کبد ۵- سنگ آسیاب- هراس‌انگیز- خدمتکار ۶- روکش- هدایت‌کننده- دویدن ۷- نام سابق رامسر- مسیر مسابقه اسب‌دوانی- گاو شخم‌زن ۸- از ملزومات ماهیگیری- از باشگاه‌های فوتبال اسپانیا- اسباب نواختن موسیقی ۹- پشت سر هم- کوره گچ‌پزی- دکترین ۱۰- سینوس۹۰ درجه- تیره و ظلمانی- جانشینان ۱۱- تخلص محمدحسین بهجت‌تبریزی- از بهترین زنان بهشت است- حرف ندا ۱۲- آنزیم لوزالمعده- سخنور- به قتل رساندن ۱۳- بی‌حرکت‌شدن- پروانه وکالت دارد- بلندترین نقطه ۱۴- از اجزای میز- تکیه‌دادن- کنترل دقیق ۱۵- زراعت- جانور خیالی ترسناک- خردها

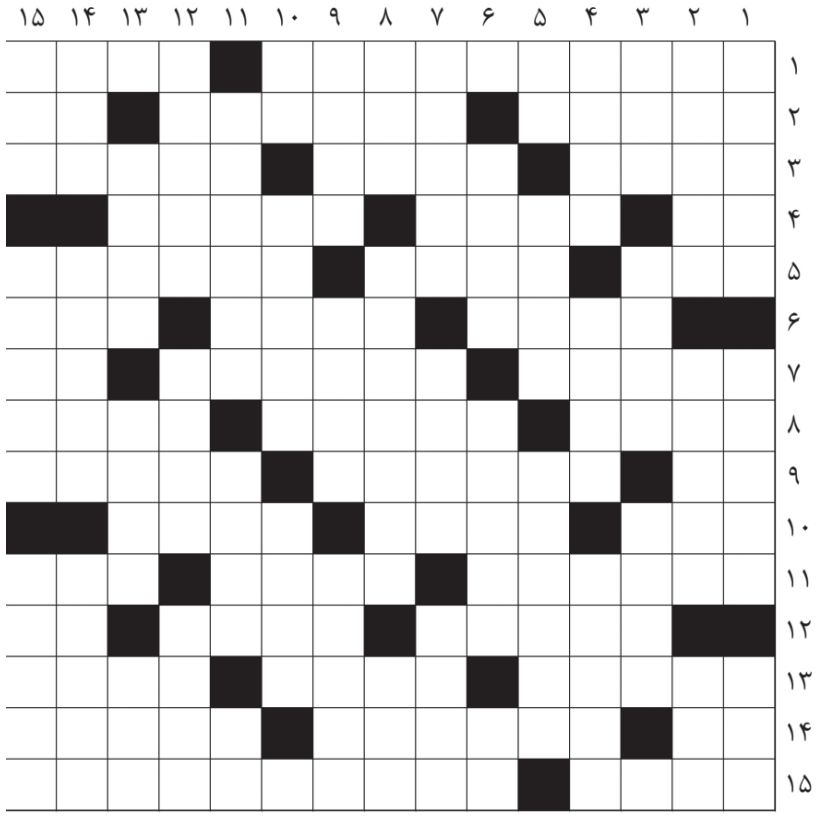

حل سودوکو ۴۳۷۴

۷	۹	۳	۴	۸	۲	۶	۵	۱
۱	۸	۲	۶	۷	۵	۹	۴	۳
۵	۴	۶	۹	۱	۳	۸	۷	۲
۶	۳	۷	۲	۴	۹	۱	۸	۵
۸	۱	۴	۵	۳	۷	۲	۹	۶
۲	۵	۹	۸	۶	۱	۴	۳	۷
۹	۶	۵	۳	۲	۴	۷	۱	۸
۴	۷	۸	۱	۵	۶	۳	۲	۹
۳	۲	۱	۷	۹	۸	۵	۶	۴

۲	۸	۱	۴	۹	۶	۵	۳	۷
۶	۴	۷	۲	۳	۵	۹	۱	۸
۹	۳	۵	۱	۸	۷	۲	۴	۶
۳	۷	۸	۶	۵	۲	۴	۹	۱
۵	۹	۴	۸	۱	۳	۷	۶	۲
۱	۶	۲	۹	۷	۴	۳	۸	۵
۴	۱	۶	۵	۲	۹	۸	۷	۳
۷	۵	۹	۳	۶	۸	۱	۲	۴
۸	۲	۳	۷	۴	۱	۶	۵	۹

حل جدول ۵۳۷۸

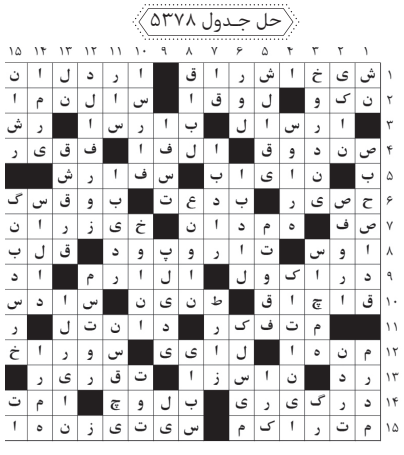

سودوکو سخت ۴۳۷۵

زمان پیشنهادی: ۴۰ دقیقه

قانون‌های حل جدول سودوکو

۱- در هر سطر و ستون باید اعداد یک تا ۹ نوشته شود. بدیهی است که هیچ عددی نباید تکرار شود.

۲- در هر مربع ۳×۳ اعداد یک تا ۹ باید نوشته شود و در نتیجه هیچ عددی نباید تکرار شود.

۹					۸			
۴	۱					۲		
۸			۱				۵	۳
			۶		۱		۲	۹
		۶		۳		۸		
۳	۸		۲		۴			
۵	۳				۷			۶
		۸					۷	۴
			۸					۲

سودوکو ساده ۴۳۷۵

زمان پیشنهادی: ۲۰ دقیقه

سودوکو

سودوکو Sudoku یک واژه ترکیبی ژاپنی به معنای عددهای بی‌تکرار است و امروزه به جدولی از اعداد گفته می‌شود که به عنوان یک سرگرمی رایج در نشریات کشورهای مختلف به چاپ می‌رسد.

	۲							
		۴				۵		۶
	۹	۶	۷	۴	۵	۱		
		۸		۳				۱
۱	۳	۷	۶		۸	۴	۵	۲
۲			۴	۵		۸		
		۵	۸	۷	۴	۲	۳	
۸		۲				۷		
							۸	